

Apunts sobre les emocions i sensacions que expressa l'obra de Mercè Riba

Dr. Carles Mauricio Falgueras

Professor de l'Universitat de Belles Arts de Barcelona

En el moment de presentar l'obra actual de Mercè Riba encara ressonen els ecos de tres esdeveniments que han inaugurat el panorama artístic d'aquest segle. Un d'internacional ha estat la 49a edició de la Biennal de Venècia, mostra dirigida pel suís Harald Szeeman, que sota el títol genèric de «Platea de la humanitat» intentava exposar les últimes tendències i modes en l'art contemporani. Els altres dos esdeveniments, de caire més modest i local, han estat la Triennal de Barcelona «Art Report» i la Biennal de València. Dins del marc de la Triennal, l'exposició «Trans Sexual Express Barcelona 2001» s'indagava, a través de l'obra d'una vintena d'artistes contemporanis, en les fronteres entre sexes i les relacions afectives a partir del cos humà, i en la capacitat transgressora de la sexualitat. A la Biennal de València es va presentar, a l'antic Convent del Carme, l'exposició «El cos de l'art», comissariada per Achille Bonito Oliva i dissenyada per Peter Greenaway. Aquesta mostra recollia l'obra d'un centenar d'artistes que, a través de diversos llenguatges de la cultura contemporània, van dotar l'espai arquitectònic d'uns sorprenents recorreguts a través del cos humà, lligats a les passions, els vicis i les virtuts.

Aquests esdeveniments mostren la vigència i la bona salut de la representació del cos humà, el qual es carrega de significat, sigui com a paradigma dels cinc sentits i de la sensualitat de la dimensió física humana, sigui com a sinònim de tot el que té de vulnerable, efímer i transitori la vida, encara més després dels esdeveniments de l'11 de setembre.

Aquestes manifestacions confirmen la pervivència de l'art objectual que conviu amb l'art no objectual. L'art objectual, sensual i emocional s'erigeix com a vehicle de les idees que l'artista vol expressar i transmetre. Es produeix una convivència entre la sensualitat i la reflexió, i es reivindica el plaer estètic i intel·lectual que tota contemplació comporta, tot i ser conscients que, com diu Arthur Coleman Danto, «*l'art es troba en un moment més intel·lectual que sensual*».

Aquests esdeveniments també posen de manifest que les noves tecnologies, sobretot la revolució digital, ens han acostat a la interdisciplinarietat de l'art i, d'alguna manera, al vell concepte romàntic alemany de *Gesamtkunstwerk* o «obra d'art total». Nogensmenys, això no és més que una moda del mercat artístic, i potser en un futur proper ens trobarem altra vegada compartimentant l'art i refusant la idea de la multidisciplinarietat. Hem de recordar que els grans moviments artístics han estat sempre fenòmens cíclics. Tan sols hem de constatar que entre els joves creadors hi ha una tendència emergent a recuperar el protagonisme dels materials, en una època en què la revolució digital força que es treballi amb intangibles com ara les idees i la llum. En estar envoltats de màquines, inconscientment reaccionem reivindicant, per una banda, la importància de la corporeïtat

humana, i per l'altra, intentant humanitzar aquestes màquines, tal com succeeix en el relat de Brian Aldiss base del film de Steven Spielberg *A. I. Intel·ligència Artificial*, versió actualitzada de *Les aventures de Pinotxo* de Carlo Collodi.

Dins d'aquest context, pot semblar fins a un cert punt estranya l'edició d'un catàleg que mostri només escultures, gravats i dibuixos, i que una artista com Mercè Riba torni a plantejar-se la relació d'art i vida, vida i art. És un art que aborda d'una manera passional l'aventura de la quotidianitat, en la qual els avatars de la vida conformen el nostre cos tal com les mans de l'escultora conformen el fang.

L'obra de Mercè Riba és fruit de la maduresa, de la reflexió psicològica i de la interiorització espiritual. El seu treball gira a l'entorn dels misteris de l'amor i del desamor, de la gestació i el naixement, on la vida i la mort es donen la mà. Els períodes, els cicles i els ritmes vitals queden reflectits en el creixement d'aquests nens que el pas dels anys ha convertit en homes, erigint-se en metàfora del temps. Vivències com ara les de les parelles d'amants que són interrompudes pel telèfon inoportú, o la sensualitat dels músics tocant els instruments, constitueixen un cant optimista i vital; una intimitat serena és captada en les confidències femenines a cau d'orella; mentre que els retrats ens retornen a la memòria identitats, preservades del pas del temps, i en alguns casos, fins i tot, de la mort i de l'oblit.

En la seva obra, tant en el vessant escultòric com en el gràfic, la figura humana, el cos, adquireix un gran sentit físic, del plaer i el dolor. El plaer serè i sensual és representat a través de la gran composició clàssica. El dolor és present en obres que fan referència explícita a les ferides del cos físic, psíquic i espiritual. Les tristeses i les penes, aquest dolor que ens traspasa el pit i s'enfonsa en les profunditats del nostre ésser, està interpretat, sense perdre el sentit primigeni de la realitat, a partir de plans, volums i contorns d'extrema duresa que desemboquen a una expressivitat rotunda.

Es tracta, per tant, d'una reivindicació de l'art des de l'acte plàstic i íntim de la labor, allunyat de la retòrica de certs especialistes i dels constants canvis de les modes. És un acte quotidià de lentitud natural en el procés de creació, que es debat intuïtivament entre els dubtes i les certeses expressades en la materialització de les obres. En elles s'aprecia una clara voluntat de recuperar una figuració que en part havia estat extirpada de les arts plàstiques en nom del formalisme dictatorial de les avantguardes.

L'art de Mercè Riba defuig la simple especulació formal i el decorativisme, i és fruit del rigor, l'exigència i la precisió en el treball. Hem de tenir en compte que l'escultura, així com l'arquitectura, són pràctiques artístiques arriscades, que no permeten fer gaires rectificacions, com succeeix en la pintura o el dibuix.

Aquesta obra planteja, a l'últim, una dialèctica entre l'objectivitat dels fets i la subjectivitat en la memòria i el record dels mateixos fets, atès que la percepció està lligada indefectiblement als sentiments. Així ho deia Leonardo da Vinci (1452-1519): «*Ogni nostra cognitioni principia da sentimentis*» (tot el nostre coneixement comença en els sentiments); i una asseveració semblant feia Fritz Perls (1893-1970) quan comentava que

«els sentiments desenvolupen una tasca important; són el mitjà de coneixement». Memòria i records s'omplen d'una sensibilitat intel·ligent i es transformen en obra. Una obra, la de Mercè Riba, fruit del respecte per la tradició i de la mestria en l'ofici del tractament dels materials, i en la qual les vivències i els sentiments són el substrat alquímic pel qual la matèria inerta i freda es transforma en emocions. I és aquesta admirable facilitat amb què Mercè Riba, per mitjà de la matèria, conforma en volums cadascun dels esdeveniments d'una vida, allò que ens acosta des del particular i local a la universalitat del símbol i al regne de la metàfora.

Barcelona 24 octubre de 2001